

RELACIJE IZMEĐU KARAKTERISTIKA SLOBODNOG VREMENA MALOLJETNIKA I STUPNJA EFIKASNOSTI ODGOJNE MJERE POJAČANA BRIGA I NADZOR

Mile Leko

Fakultet za defektologiju
Sveučilišta u Zagrebu

Marija Koren—Mrazović

Centar za socijalni rad
Zagreb — Črnomerec

Originalni znanstveni članak

UDK: 376.5

Prispjelo: 12. 01. 1988.

SAŽETAK

Uzorak ispitanika činilo je 153 maloljetnika kojima je sud u Zagrebu od 1. 10. 1982. do 15. 1. 1985. izrekao odgojnu mjeru pojačana briga i nadzor. Navedeni maloljetnici slučajnim su izborom svrstani u dvije grupe — eksperimentalnu i kontrolnu.

Rezultati ispitivanja, općenito gledajući, pokazuju da je uspješnost mjere povezana s nekim karakteristikama slobodnog vremena maloljetnika, prije svega s organiziranim oblicima njegova provođenja, a osobito s aktivnim bavljenjem sportom, te posjetama kazališta, koncerata i diskoklubova, kao i odlaskom na ljetovanje i zimovanje.

1. UVOD

Pokušavajući upoznati u cjelini jednu složenu opću i univerzalnu društvenu pojavu, kao što je slobodno vrijeme, koje zadire u široku lepezu različitih aspekata društvenog života, ne možemo a da se istodobno ne susretnemo s nizom specifičnih problema koji nas na tom putu očekuju.

Istovremeno, analizirajući osebnost i aktualnost fenomena slobodnog vremena maloljetnika, kao bitnog segmenta u cjelovitom spoznavanju tog novog životnog prostora i potencijalne šanse optimalnijeg sociopedagoškog djelovanja, ističemo da se isto tako i reperkusije provođenja slobodnog vremena ne mogu do kraja "pravocrtno" evaluirati. Naime, izuzetna je od-

govornost istraživača koji pokušavaju sastaviti cjelovit mozaik mogućnosti i pravaca djelovanja slobodnog vremena, posebno u današnje vrijeme dinamičnih društvenih promjena.

I stoga "danas sve više dolazi do shvaćanja da formiranje mladog čovjeka u ovim pozitivnim i progresivnim smjerovima ka kojima teži naše socijalističko društvo nije moguće osigurati samo putem škole i porodice, već traži svjesnu integraciju društvenih procesa kao formativnih faktora, a u tom sklopu i slobodnog vremena. Jer, život mladih u slobodnom vremenu utječe na formiranje lika i društvenih navika mlade generacije".¹

Poznato je da uz utjecaj porodice i škole na maloljetnike, odnosno omladinu utječu i brojni društveni činioci. Ovi faktori,

¹ Jerbić, V.: Analiza slobodnog vremena djece i omladine u SR Hrvatskoj u 1968. godini, Centar za vanškolski odgoj, Savez društava "Naša djeca" SR Hrvatske, Zagreb, 1970, str. 33.

mogli bismo reći, posebno dolaze do izražaja u formiranju navika provođenja slobodnog vremena, tj. organizaciju istoga (tako i Jašović 1974).

O učešću omladine s poremećajima u ponašanju u organiziranim oblicima slobodnog vremena provedeno je više istraživanja, koja su uglavnom upozoravala da je najveći broj maloljetnih delinkvenata lišen organiziranih utjecaja i da u njihovom slobodnom vremenu prevladava stihijnost.

U cjelovitom kompleksu programiranih mjera koje čine okosnicu transformacije ponašanja maloljetnika slobodno vrijeme zauzima posebno, specifično mjesto. Ako se adekvatno organizira, osmisli, te metodički artikulira i ostvaruje, rezultat će izuzetnim pozitivnim posljedicama, naročito u utvrđivanju i stjecanju novih interesa, razvoju konstruktivnih i poželjnih navika, te cjelovitijem pozitivnim ponašanjem.

To nas upućuje na potrebu restrukturiranja postojećih modaliteta korištenja slobodnog vremena ove populacije, usmjeravajući ih ka konstruktivnijem i aktivnijem provođenju. U cijelom tom sklopu nameće se potreba da se tom području maloljetnikova života pristupi s novih kvalitetnijih pozicija, osobito kada je u pitanju voditelj odgojne mjere, koji bi trebao zajedno s maloljetnikom pronaći modalitete aktivnijeg participiranja u svim oblicima i fazama zajedničkog rada, i pronalaziti optimalne metodičke postupke s konkretnim rješenjima. Razumljivo je da će se pritom javiti niz problema, često vezanih uz nadzor slobodnog vremena maloljetnika, kao i izbor obostrano poželjne aktivnosti slobodnog vremena, te cjelovite motivacije štićenika.

2. CILJ I METODE RADA

Cilj ovog rada je utvrđivanje relacija između karakteristika slobodnog vremena maloljetnika i stupnja efikasnosti odgojne mjere pojačana briga i nadzor.

Radi realizacije navedenog cilja posebna je pažnja posvećena analizi varijabli slobodnog vremena maloljetnika koje su tretirane kao nezavisne varijable.

Ovaj je rad strukturiran na osnovi općeg metodološkog koncepta prezentiranog u referatu Uzelac, Mejovšek.²

Analiza rezultata provedena je na temelju maksimalizacije kovarijanci pod kanoničkim i regresijskim varijablama efikasnosti provođenja odgojne mjere i više logički povezanih varijabli koje definiraju slobodno vrijeme maloljetnika.

2.1. Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika čini 153 maloljetnika kojima je sud u Zagrebu, od 1. 10. 1982. do 15. 1. 1985, izrekao odgojnu mjeru pojačana briga i nadzor. Slučajnim izborom ispitanici su svrstani u dvije grupe, homogenizirane po brojnim, različitim biopsihosocijalnim karakteristikama. Grupe su se međusobno razlikovale po tome što je kod kontrolne grupe program rada za provođenje odgojne mjere donio Centar za socijalni rad, a kod eksperimentalne grupe, kao kreator programa javlja se sud, koji također stalno prati i evaluira ostvarenje tog programa.

2.2. Uzorak varijabli

Uzorak varijabli kojima se procjenjuje uspješnost mjere čine četiri varijable koje

²Uzelac, S., Mejovšek, M.: Sociopedagoški model provođenja odgojne mjere pojačana briga i nadzor (metodološki aspekt), istraživanja na području defektologije III, Fakultet za defektologiju, Zagreb, 1987.

formiraju kriterijski skup i koje su izdvojene iz Anketnog lista za maloljetnike, tako da je mjerenje izvršeno u dvije vremenske točke; nakon godine dana i nakon dvije godine nakon početka rada na provođenju odgojne mjere. Prva kriterijska varijabla (Prihvatanje voditelja odgojne mjere od maloljetnika) evaluirana je neposredno nakon prvog kontakta voditelja i maloljetnika i nakon mjesec dana od početka tretmana.

To su navedene varijable:

1. Kako je po mišljenju voditelja maloljetnik prihvatio voditelja (U prvom kontaktu nakon mjesec dana, nakon godinu dana — PRIHVO, PRIHPM, PRIHDG, PRIHDG)?
  1. Iskreno je prihvatio voditelja
  2. prihvatio je voditelja "jer mora"
  3. bio je indiferentan
  4. odbijao je suradnju.
2. Kako ocjenjujete uspješnost provođenja mjere (nakon godine dana rada — USPJPG, nakon dvije godine USPJDG)?
  1. mjera je izuzetno **neuspješna**
  2. mjera je **neuspješnija** nego kod većine ostalih maloljetnika prema kojima je primjenjivana odgojna mjera PBIN-a
  3. mjera je **uspješna** kao i kod većine ostalih maloljetnika prema kojima je primjenjivana odgojna mjera PBIN-a
  4. mjera je **uspješnija** nego kod većine ostalih maloljetnika prema kojima je primijenjena odgojna mjera PBIN.
3. Da li je u proteklom razdoblju maloljetnik upućivan na Disciplinski centar za maloljetnike zbog neizvršavanja posebnih obaveza uz mjeru PBIN (prva godina — DCPG, druga godina DCDG)?
  1. Da
  2. Ne
4. Da li se zatim provodi odgojna mjera

PBIN (varijable za kontrolnu grupu)? Što je povodom odgojne mjere odlučeno na drugom, odnosno trećem biotralnom ročištu (varijable za eksperimentalnu grupu)

(prva godina ODKUPG, druga godina ODLUDG)?

1. zamijenjena je "težom"
2. nastavlja se rad na provođenju mjere
3. mjera je obustavljena.

Drugi skup čini 6 prediktorskih varijabli.

1. Način korištenja slobodnog vremena maloljetnika (NACINK)
2. Ljetovanje i zimovanje (LJEZIM)
3. Sport i sportske igre (SPOIGR)
4. Posjet kino—predstavama (KINOPR)
5. Posjet kazališta, koncerata i diskoklubova (KAZALI)
6. Difuzni podražaji (DIFUZ)

Sve navedene varijable uređene su tako da veća numerička vrijednost označuje povoljniji (poželjniji) oblik ispitivane pojave (slobodno vrijeme maloljetnika).

Dobiveni podaci obrađeni su u Sveučilišnom računskom centru u Zagrebu, po programu QCCR (Kanonička analiza kovarijanci) čiji su autori Momirović, Dobrić i Karaman (1983).

3. REZULTATI I INTERPRETACIJA

Kvazikanoničkom korelacijskom analizom utvrđene su relacije sistema pokazatelja vezanih uz karakteristike slobodnog vremena maloljetnika za eksperimentalnu i kontrolnu grupu, u prvoj i drugoj točki mjerenja.

U Tablici 1. prezentirane su kovarijance i korelacije između kvazikanoničkih faktora prvog i drugog skupa varijabli.

Dobiveni rezultati pokazuju relativno

Tablica 1.

Kvazikanoničke kovarijance i korelacije između skupova 1. i 2. — 1 godina

	kovarijanca	korelacija
E_1FAC_{11}	.40	.43
E_1FAC_{22}	.35	.32
K_1FAC_{11}	.34	.35
K_1FAC_{22}	.24	.17

nisku iako statistički značajnu povezanost između promatranih skupina varijabli, što je u skladu s očekivanim rezultatima.

Naime, segment slobodnog vremena maloljetnika predstavlja tako jedan u nizu značajnih faktora koji participiraju u procesu njihove resocijalizacije.

U Tablici 2. prikazani su kvazikanonički faktorski sklop i struktura kriterijskih varijabli za procjenu efikasnosti odgojne mjere pojačana briga i nadzor.

Analiza rezultata u Tablici 2. pokazuje da je orijentacija ekstrahiranih latentnih dimenzija pretežno negativna, što se uglavnom odnosi na eksperimentalnu i na kontrolnu grupu.

Dalja analiza rezultata (prezentiranih u Tablici 3.) ukazuje da su u eksperimentalnoj grupi nakon prve godine provođenja mjere sport i sportske igre, odnosno aktivno bavljenje sportom (osobito ono vezano uz participaciju maloljetnika u organiziranim sportskim aktivnostima) najznačajniji generatori kvalitetnog provođenja mjere pojačana briga i nadzor.

Značenje sportskih aktivnosti u životu mladih, naročito za jačanje psihofizičke stabilnosti, kanaliziranje agresivnih težnji, te postizanje pozitivnih preventivnih utjecaja i otpornosti prema negativnim stimulansima, nije potrebno posebno isticati.

Kvazikanonički faktorski sklop (A), struktura (F) i korelacija faktora — skup 1. — 1 godina

Tablica 2.

	$FAC_1(A)E_1$	$FAC_1(F)E_1$	$FAC_2(A)E_1$	$FAC_2(F)E_1$	$FAC_1(A)K_1$	$FAC_1(F)K_1$	$FAC_2(A)K_1$	$FAC_2(F)K_1$
PRHPG	.33	.34	-.03	-.06	.33	.42	.80	.83
USRJP	.10	.04	.71	.70	.33	.41	-.69	-.73
DCPG	-.61	-.67	.66	.71	.67	.59	-.75	-.67
ODLUPG	.58	.53	.61	.56	.54	-.55	-.09	-.15

Tablica 3.

Kvazikanonički faktorski sklop (A), struktura (F) i korelacija faktora — skup 1. — 1 godina

	FAC ₁ (A) _{E1}	FAC ₁ (F) _{E1}	FAC ₂ (A) _{E1}	FAC ₂ (F) _{E1}	FAC ₁ (A) _{K1}	FAC ₁ (F) _{K1}	FAC ₂ (A) _{K1}	FAC ₂ (F) _{K1}
NACIN	-.53	-.53	-.11	-.12	-.20	-.27	-.62	-.64
LJEZIM	.35	.34	-.55	-.54	-.99	-.98	.09	-.01
SPOIGR	-.79	-.79	.10	.09	-.11	-.20	-.88	-.89
KINOPR	-.18	-.19	-.49	-.49	-.09	-.06	.32	.31
KAZALI	.03	.16	-.70	-.70	-.56	-.54	.18	.13
DIFUZ	.33	.34	-.62	.62	-.03	-.05	-.22	-.22
			FAC ₁₂ (F ₁) = .02					
			FAC ₁₂ (K ₁) = .10					

Tablica 4.

Kvazikanoničke kovarijance i korelacije između skupova 1. i 2. — 2 godina

	E ₂ FAC ₁	FAC ₂₂	K2FAC ₁	
	.90	.59	.45	kovarijanca
	.50	.50	.29	korelacija

M. Mrazović navodi da se uz pomoć organiziranih i uzorno provedenih sport-skih aktivnosti "savladava sržba, izbjega-va iznenadnje, otklanja pesimizam i pos-tiže takozvani duševni mir i ravnoteža, bez kojih nema uspjeha u sportu ni poželj-ne socijalne adaptacije".³

S druge strane, nepoželjnim modalite-tima provedenja slobodnog vremena malo-ljetnika čine se različiti difuzni sadržaji, često prisutni u dijelu generacije mladih. Prema tome, očito je da neorganizirano slobodno vrijeme u kojem prevladava ma-hom stihijnost bitno utječe na uspješnost mjere u cjelini. Takav zaključak potvrđuju i rezultati istraživanja provedenja slobod-nog vremena provedenih na sličnoj popula-ciji (Jerbić 1970, Jašović 1974).

U Tablici 4. prikazane su kovarijance i korelacije između prvog i drugog skupa varijabli, posebno za svaku grupu, na kraju druge godine. Analizirajući rezultate, možemo utvrditi da između promatranih skupova varijabli postoji osrednja povezanost. Slični pokaza-telji, iako nešto blaži, bili su evidentni i nakon prilikom analize istih indikatora i nakon prve godine tretmana, kako u kontrolnoj, tako i u eksperimentalnoj grupi.

Dalja analiza rezultata (prikazanih u Tablici 5.)

Rezultati prezentirani u Tablici 5. upućuju na negativnu orijentaciju izoliranih la-

tentnih dimenzija, što se odnosi na eksperimentalnu grupu. U odnosu prema kontrolnoj grupi ovo je orijentacija pretežno pozitivna.

Tablica 5.

Kvazikanonički faktorski sklop (A) struktura (F) i korelacija faktora skup 1. – 2 godina

	$FAC_1(A)_{E2}$	$FAC_1(F)_{E2}$	$FAC_2(A)_{E2}$	$FAC_2(F)_{E2}$	$FAC_1(A=F)_{K2}$
PRIHDG	.83	.81	.06	.17	-.72
USPJDG	-.72	-.83	-.40	.59	.94
DCDG	-.69	-.48	.79	.60	.17
ODLUDG	-.61	-.75	-.49	-.66	.40

Rezultati u eksperimentalnoj grupi nakon II. godine provođenja odgojne mjere opetovano pokazuju značajnost organiziranog bavljenja maloljetnika sportom i sportskim igrama. Ujedno su opet vidljivi poka-

zatelji koji upućuju na zaključak o difuznim sadržajima slobodnog vremena mladih kao jednom od generatora neuspješnog tretmana.

Tablica 6.

Kvazikanonički faktorski sklop (A) struktura (F) i korelacija faktora skup 1. – 2 godina

	$FAC_1(A)_{E2}$	$FAC_1(F)_{E2}$	$FAC_2(A)_{E2}$	$FAC_2(F)_{E2}$	$FAC_1(A=F)_{K2}$
NACIN	-.39	-.52	-.43	-.57	.79
LJEZIM	.36	.11	-.87	-.77	.77
SPOIGR	-.79	-.86	-.24	-.46	.51
KINOPR	-.39	-.50	-.36	-.48	.05
KZALI	-.44	-.52	-.28	-.41	.55
DIFUZ	.62	.46	-.53	-.35	.04

ZAKLJUČAK

Imajući u vidu činjenicu da je ovdje riječ o istraživanju koje zahvaća samo dio vrlo kompleksne problematike, našli smo se pred dodatnim problemom preciznijeg definiranja zaključka ovog rada.

Na osnovi dobivenih rezultata možemo zaključiti da nema bitnijih razlika između eksperimentalne i kontrolne grupe. To je osobito u prvoj godini provođenja mjera.

U prostoru karakteristika slobodnog vremena maloljetnika evidentni su slični rezultati koji, uglavnom upućuju na zaključak da sport i sportske igre, odnosno bavljenje sportom, pogotovo ono vezano uz participaciju maloljetnika u organiziranim

sportskim aktivnostima, pozitivno utječe, između ostalog, i na uspješnost mjere pojačana briga i nadzor. S druge strane, nepoželjnim modalitetima provođenja slobodnog vremena maloljetnika čine se različiti difuzni sadržaji, što u, krajnjoj liniji, predstavlja suprotnost formama klupskog, odnosno službenog organiziranja tih aktivnosti.

S praktičnog stajališta, dobiveni rezultati upućuju na potrebu većeg angažmana voditelja odgojne mjere PBIN-a, naročito u sferi racionalnijeg organiziranja i provođenja tog bitnog segmenta maloljetnikova života. Posve je jasno da je takav angažman nemoguć bez optimalnog učešća, tj. aktivnog sudjelovanja svih društvenih činilaca.

LITERATURA

1. JANKOVIĆ, V.: Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi, Pedagoško–književni zbor, Zagreb, 1967.
2. JAŠOVIĆ, Ž.: Slobodno vreme i prestupničko ponašanje mladih, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 1974.
3. JERBIĆ, V.: Analiza slobodnog vremena djece i omladine u SR Hrvatskoj u 1968. godini, Centar za vanškolski odgoj, Savez društava "Naša djeca" SR Hrvatske, Zagreb, 1970.
4. LEKO, M.: Slobodno vrijeme maloljetnih delinkvenata u funkciji njihove resocijalizacije, magistarski rad, Zagreb, 1983.
5. MARTINIĆ, T.: Slobodno vrijeme i suvremeno društvo, Informator, Zagreb, 1977.
6. UZELAC, S.: Utjecaj ekološke strukture na modalitete kriminalnog ponašanja djece i omladine u Zagrebu, disertacija, Zagreb, 1980.
7. UZELAC, S., MEJOVŠEK, M.: Sociopedagoški model provođenja odgojne mjere pojačana briga i nadzor (metodološki aspekt), Istraživanja na području defektologije III, Fakultet za defektologiju, Zagreb, 1987.

**RELATIONS BETWEEN CHARACTERISTICS OF JUVENILE FREE
TIME AND THE EFFICIENCY OF EDUCATIONAL MEASURE INTENSIFIED
CARE AND SUPERVISION**

Summary

This investigation was carried out on the sample of 153 juveniles to whom the Court in Zagreb in the period from 1st of October 1982. till 15th fo January 1985. declared the educational measure intensified care and supervision. These juveniles were classified into two groups (experimental and control) by random choice.

In general the results are showing that the success of this measure is connected with some characteristics of juvenile free time. Forst of all it is connected with its organsed ways and espetially with active involvement in sports, visits to theatre, concerts or disco—clubs as well as summer or winter vacations.